

فهرست مطالب

مقدمه ۱۳

فصل اول: تعاریف و مفاهیم نظری ۱۵

بخش اول: تجارت بین الملل ۱۷

گفتار اول: ماهیت و مفاهیم تجاری بین المللی ۱۷

۱- حقوق تجارت بین الملل ۱۷

۲- حقوق بازرگانی بین المللی ۱۷

۳- حقوق اقتصادی بین المللی ۱۸

۴- حقوق بازرگانی فراملی ۱۸

۵- حقوق کسب و کار بین المللی ۱۸

۶- حقوق معاملات بین المللی ۱۹

گفتار دوم: انواع فعالیت های تجاری ۱۹

گفتار سوم: چگونگی برقراری تجارت بین المللی ۱۹

گفتار چهارم: شکل گیری و اهمیت تجارت بین الملل ۲۰

بخش دوم: سازمان تجارت جهانی (WTO) ۲۲

گفتار اول: مقدمه و تاریخچه ۲۲

بند اول: تاریخچه گات (GATT) ۲۲

بند دوم: تاریخچه سازمان تجارت جهانی (WTO) ۲۳

گفتار دوم: اهداف سازمان تجارت جهانی ۲۳

بند اول: بالا بردن سطح زندگی در کشورهای عضو ۲۳

- بند دوم: فراهم نمودن امکانات ایجاد اشتغال کامل ۲۴
- بند سوم: افزایش درآمدهای واقعی و بالا بردن سطح تقاضا ۲۴
- بند چهارم: بهره برداری مؤثر از منابع جهانی برای رشد پایدار ۲۵
- بند پنجم: حمایت از محیط زیست ۲۵
- بند ششم: گسترش تولید و تجارت کالا و خدمات بین‌المللی ۲۶
- گفتار سوم: اصول حاکم بر سازمان تجارت جهانی ۲۶
- بند اول: اصل عدم تبعیض ۲۶
- ۱- اصل دولت کامله الوداد ۲۶
- ۲- رفتار ملی ۲۷
- بند دوم: اصل آزاد سازی تجاری ۲۷
- بند سوم: کاهش عوارض و تعرفه‌های گمرکی ۲۸
- بند چهارم: اصل شفافیت بخشیدن به مقررات تجاری ۲۸
- بند پنجم: اصل تجارت عادلانه یا منصفانه ۲۹
- گفتار چهارم: چگونگی الحاق به سازمان تجارت جهانی ۲۹
- بند اول: درخواست عضویت و تشکیل کارگروه بررسی ۲۹
- بند دوم: بررسی رژیم تجاری ۳۰
- بند سوم: پاسخگویی به سؤالات مطرح شده توسط اعضاء و تشکیل جلسه بررسی ۳۰
- بند چهارم: مذاکرات دو جانبه و چند جانبه با کشورهای اصلی ۳۱
- بند پنجم: گزارش گروه کاری، رأی گیری و پروتکل الحاق ۳۱
- گفتار پنجم: ساختار تشکیلاتی سازمان تجارت جهانی ۳۱
- بند اول: کنفرانس وزیران ۳۱
- بند دوم: شورای عمومی ۳۲
- بند سوم: شورای ناظر ۳۳
- بند چهارم: کمیته‌ها ۳۳
- بند پنجم: دبیرخانه ۳۴
- گفتار ششم: موافقت نامه‌های سازمان تجارت جهانی ۳۵
- بند اول: موافقت نامه تأسیس سازمان تجارت جهانی ۳۵

- بند دوم: موافقت نامه عمومی راجع به تجارت خدمات ۳۷
- بند سوم: موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت ۱۹۹۴ (گات)..... ۳۹
- بند چهارم: موافقت نامه جنبه‌های حقوق مالکیت فکری مرتبط با تجارت ۴۱
- بند پنجم: تفاهم نامه راجع به قواعد و رویه‌های حاکم بر حل اختلاف ۴۴
- بند ششم: موافقت نامه راجع به تدابیر سرمایه گذاری مرتبط با تجارت ۴۶
- بند هفتم: موافقت نامه ضد دامپینگ ۴۸
- بند هشتم: تفاهم نامه ساز و کار بررسی خط مشی تجاری ۵۰

بخش سوم: اسرار تجاری..... ۵۳

- مبحث اول: مفهوم اسرار تجاری ۵۳
- گفتار اول: اصل آزادی اطلاعات و اسرار ۵۳
- بند اول: مفهوم اصل آزادی و اطلاعات و اسرار ۵۴
- بند دوم: جایگاه و سابقه اسرار تجاری ۵۶
- گفتار دوم: تعاریف اسرار تجاری ۵۶
- بند اول: تعاریف حقوق داخلی ۵۷
- بند دوم: تعاریف حقوق بین‌المللی ۵۷
- گفتار سوم: بررسی عناصر مؤثر تعریف ۵۸
- بند اول: اطلاعات ۵۸
- بند دوم: ارزشمند بودن ۵۸
- بند سوم: ناشناخته بودن ۵۹
- بند چهارم: قابل دستیابی نبودن ۶۰
- بند پنجم: حفظ محرمانگی ۶۰
- مبحث دوم: مصادیق اسرار تجاری ۶۳
- گفتار اول: اطلاعات علمی و فنی ۶۳
- گفتار دوم: اطلاعات کسب و کار ۶۳
- گفتار سوم: اطلاعات مالی ۶۴
- گفتار چهارم: اطلاعات سازمانی ۶۴
- گفتار پنجم: فراگردها ۶۴

۶۵ ..... گفتار ششم: ایده‌ها

۶۵ ..... گفتار هفتم: اطلاعات رایانه‌ای

فصل دوم: اصل شفافیت پذیری و پیش بینی پذیری در موافقت نامه‌ها ۶۷

۶۹ ..... گفتار اول: مفهوم اصل شفافیت پذیری و پیش بینی پذیری

۷۰ ..... گفتار دوم: جاسوسی اقتصادی

۷۱ ..... گفتار سوم: ارتباط جاسوسی اقتصادی و امنیت

۷۱ ..... گفتار چهارم: مفهوم افشاء اطلاعات

۷۲ ..... گفتار پنجم: آستانه افشاء اطلاعات

۷۳ ..... بند اول: مفهوم انتشار

۷۴ ..... بند دوم: دسترسی

۷۴ ..... گفتار ششم: انواع اطلاعات

۷۴ ..... بند اول: اطلاعات ویژه

۷۴ ..... بند دوم: اطلاعات دقیق

فصل سوم: اسرار تجاری و مالکیت‌های فکری ۷۵

۷۷ ..... گفتار اول: کلیات و مفهوم حقوق مالکیت فکری

۷۷ ..... گفتار دوم: ماهیت حقوق مالکیت فکری

۷۸ ..... گفتار سوم: رابطه اسرار تجاری و مالکیت‌های صنعتی و تجاری

۷۸ ..... بند اول: حق اختراع

۸۰ ..... بند دوم: حقوق حاکم بر طرح‌های صنعتی

۸۱ ..... بند سوم: حق علائم و اسامی تجاری

۸۲ ..... بند چهارم: حقوق ناظر بر شهرت تجاری

۸۳ ..... بند پنجم: حقوق نشانه‌های جغرافیایی

۸۳ ..... گفتار چهارم: اسرار تجاری و مالکیت‌های ادبی و هنری

۸۴ ..... بند اول: کپی رایت

۸۶ ..... بند دوم: حقوق مجاور

- گفتار پنجم: حمایت از اسرار تجاری در روابط امانی ۸۶
- بند اول: مفهوم رابطه امانی ۸۶
- بند دوم: حمایت در رابطه میان کارفرما و مستخدم ۸۷
- ۱- تعهد به وفاداری و عمل به حسن نیت ۸۷
- ۲- تعهد به رازداری ناشی از اوضاع و احوال ۸۸
- ۳- تصریح به تعهد به رازداری ۸۸
- بند سوم: حمایت در رابطه انتقال دهنده و انتقال گیرنده اسرار تجاری ۸۸
- ۱- مفهوم شناسی ۹۰
- ۲- شرط اعتبار ۹۰
- ۳- سایر ملاحظات ۹۱
- گفتار هفتم: حمایت از اسرار تجاری در صورت فقدان رابطه قراردادی ۹۱
- بند اول: تکلیف رازداری ۹۲
- ۲- تعهد ثالث به رازداری ۹۲
- گفتار هشتم: مدت حمایت ۹۳
- گفتار نهم: سوء استفاده از اسرار تجاری ۹۳
- گفتار دهم: صحیح‌ترین روش حفظ اسرار ۹۴

فصل چهارم: رویه‌های حل و فصل اختلافات در سازمان تجارت جهانی ۹۵

- گفتار اول: بررسی تفاهم نامه راجع به قواعد و رویه‌های حاکم بر حل اختلاف ۹۷
- بند اول: ویژگی‌های سیستم حل اختلافات تفاهم نامه ۹۷
- بند دوم: مراجع حل اختلاف و مراحل کار این مرجع ۹۸
- ۱- رکن حل اختلاف ۹۸
- ۲- هیات‌های رسیدگی ۹۸
- ۳- رکن استینافی ۹۹
- ۴- موضوع تقاضای استیناف ۱۰۰
- گفتار دوم: موافقت نامه‌های تحت پوشش تفاهم نامه ۱۰۱
- ۱- موافقت نامه تأسیس سازمان تجارت جهانی ۱۰۱

- ۲- موافقت نامه تجاری چند جانبه ۱۰۱
- ۳- موافقت نامه عمومی راجع به تجارت خدمات ۱۰۲
- گفتار سوم: مکانیسم حل و فصل اختلافات در سازمان جهانی تجارت ۱۰۳
- بند اول: مراحل رسیدگی ۱۰۳
- بند دوم: مساعی جمیله و سازش و میانجیگری ۱۰۴
- گفتار چهارم: داوری ۱۰۴
- بند اول: تاریخچه ۱۰۴
- بند دوم: تعریف داوری ۱۰۵
- بند سوم: قرارداد داوری ۱۰۵
- بند چهارم: تعداد داورها و جرح آنها ۱۰۶
- بند پنجم: رسیدگی و صدور رأی ۱۰۶
- گفتار پنجم: حقوق بین‌الملل عرفی ۱۰۷
- گفتار ششم: اصول کلی حقوقی ۱۰۷

نتیجه گیری ۱۰۹

پیشنهادات ۱۱۵

منابع و مآخذ ۱۱۷

مقدمه

دنیایی که در آن زندگی می‌کنیم حداقل در ۲ قرن اخیر بر مبنای ابداع و نوآوری شکل گرفته است. آثار و اختراعات امروزه انسانها آن چنان بسیار است که نمی‌توان با چند دهه یا چند صده گذشته مقایسه کرد. اسرار تجاری به مفهوم ساده این مطلب را به همراه دارد که شخص دارنده اطلاعات نمی‌خواهد رقیبان یا سایر اشخاص از این اطلاعات آگاهی یابند و عدم رعایت این اطلاعات می‌تواند به طور مثال در مورد امتیاز رقابت زایی دچار مشکل نماید، بنابراین باید به طور دقیق و همه جانبه از اطلاعات حفاظت کند و این کار در تمام کالاهای تولیدی و خاص باید انجام گردد.

ضمناً باید یاد آوری نمود که اسرار تجاری به عنوان بخشی از معاهده (TRIPS) ناظر بر جنبه های تجاری مالکیت فکری در سال ۱۹۹۵ تدوین گردیده است. که این قاعده عمومی در خصوص قوانین و مقررات اسرار تجاری توسط بالغ بر ۱۰۰ کشور از ۱۸۶ کشور عضو تجارت جهانی مورد پذیرش قرار گرفته است. در نتیجه این سوال در ذهن متبلور می‌شود که حقوق اسرار تجاری چیست؟ و منظور از سری بودن اسرار تجاری چیست؟ پاسخ به این سوالات واضح و روشن است که هر کشور یا حکومتی نیاز به قدرت دارد چه در زمینه نظامی و دفاعی و چه در زمینه های اقتصادی و تجاری. اما نکته که بسیار قابل تامل است این می‌باشد که سازمان تجارت جهانی که مبنای تعهد مقررات خود را بر اصل شفافیت قرار داده چگونه و به چه دلیل رویه های حل و فصل اختلافات در مورد اسرار تجاری را مورد بحث قرار می‌دهد و چرا بحث جاسوس های اقتصادی و افشاء اطلاعاتی بوجود می‌آید؟ آیا این موارد با سایر موافقت نامه های سازمان در تضاد نیست؟ به هر حال برای روشن شدن این مساله بهتر است شاخه ها و گرایش ها و مفاهیم فعالیت های تجاری و بین المللی را بشناسیم و همچنین شناختن سازمان تجارت جهانی و اهداف آن و شاید یکی از مهمترین موارد شناخت و تفسیر آن، بحث حوزه مالکیت فکری در سازمان تجارت جهانی می‌باشد.

حال با توجه به مفاهیم اسرار تجاری و قوانین آن به صورت تطبیقی با نظامهای گوناگون هر کشور مانند آمریکا و انگلستان و دیگر نظام‌های حقوق از جمله کامن لا و رومی ژرمنی، این دستاورد را می‌خواهیم در چارچوب سازمان تجارت جهانی وصف نماییم که اگر کشوری از قبل در این سازمان عضو بوده است و یا می‌خواهد عضو این سازمان شود چه پیامدهای مثبت و منفی در زمینه اسرار تجاری برای او دارد.

لذا برای بهتر روشن شدن این مسئله که چرا باید اصل شفافیت‌پذیری رعایت شود و حمایت‌های قانونی از اسرار تجاری چگونه شکل گیرد و سایر مسائل دیگری که در این حوزه وجود دارد باید به فصول و تقسیم‌بندی‌های این پروسه نظر شما را جلب نماییم که شاید بتواند اندکی از ابهامات و شائبه‌ای که در ذهن خواننده صورت گرفته جواب دهیم.

avabook.com

فصل اول

تعاریف و مفاهیم نظری

avabook.com

بخش اول: تجارت بین الملل

گفتار اول: ماهیت و مفاهیم تجاری بین المللی

در ادبیات حقوقی عبارات و تعابیر گوناگونی بکار رفته است که مهمترین و رایج ترین آنها عبارتند از: حقوق تجارت بین الملل، حقوق بازرگانی بین المللی، حقوق اقتصادی بین المللی، حقوق کسب و کار بین المللی و حقوق بازرگانی فراملی.^۱ که در زیر به شرح مختصری از هر یک می پردازیم:

۱- حقوق تجارت بین الملل^۲

همان طور که از اسم این موضوع پیداست (حقوق تجارت بین الملل) این حقوق شامل کلیه معاملات اعتبارات، قوانین تجاری اعم از شرکت ها، بیمه ها در مورد کالا را شامل می شود که در این مورد می توان به نوشته های جناب پروفیسور اشمیترف رجوع کرد. پس می توان گفت که، حقوق تجارت بین الملل به مجموعه قواعد و مقرراتی اطلاق می شود که حاکم بر آن دسته از روابط بازرگانی است که دارای ماهیت حقوق خصوصی است و به کشورهای گوناگون مربوط می باشد.

۲- حقوق بازرگانی بین المللی^۳

در حقوق بازرگانی بین المللی که امروزه عده کثیری اعتقاد به راین دارند، که همان حقوق تجارت بین الملل است و عده ای هم معتقد هستند که حقوق بازرگانی مبسوط و گسترده تر از حقوق تجارت بین الملل می باشد مربوط به تمامی مبادلات دولتی و خصوصی و تجاری می باشد اعم از خرید و فروش کالا، اجازه ورود و طرح کالا، انواع شیوه های پرداختی، انواع حمل و نقل و سایر مواردی که در این زمینه وجود دارد.

^۱ - شیروی، عبدالحسین، حقوق تجارت بین الملل، انتشارات سمت، چاپ ششم، ۱۳۹۲، ص ۲۰.

^۲ - International Trade Law

^۳ - International Commercial Law

۳- حقوق اقتصادی بین‌المللی^۱

در حقوق اقتصادی بین‌المللی اول باید توجه به مفهوم خاص خود اقتصاد بنمائیم در زمینه تعریف خود اقتصاد اشخاصی بزرگ همچون آدم اسمیت نظریه داده و پرداخته و زیاد به شرح آن نمی‌پردازیم که حوصله بحث از این کتاب خارج است.

اما زمانی که در بحث حقوق اقتصاد وارد می‌شویم آن هم در سطوح بین‌المللی وضع بسیار فرق می‌کند و باید به زوایای پنهان و آشکار دخالت اشخاص و دولت‌ها در ارتباط با یکدیگر را بدانیم، به دلیل اینکه هر دولتی برای حفظ بقاء و نظام مستحکم خود دست به یک سری اقداماتی می‌زند تا پا بر جا بماند از این لحاظ و با این شیوه نقش دولت‌ها در فعالیت‌های اقتصادی بین‌المللی بسیار زیاد به نظر می‌رسد. این حقوق اقتصادی در اینجا معنا پیدا می‌کند که بین روابط دولت‌ها حاکمیت می‌کند و سبب ارتباط تنگاتنگ بین آنها می‌شود.

۴- حقوق بازرگانی فراملی^۲

در حقوق بازرگانی فراملی که تاریخ آن به زمان‌های قرون وسطی برمی‌گردد ولی به شکل امروزی مدرن و مدون نبوده است به دلیل اینکه در این حقوق حالتی به مانند رویه وجود دارد که توسط تجار و بازرگانان اعمال می‌شده است و امروزه می‌بینیم که بازرگانان به این حقوق نظم نوینی داده‌اند زیرا حقوق بازرگانی فراملی به صورتی است که باید عرف بین کشورها و افراد تجار رعایت شود.

۵- حقوق کسب و کار بین‌المللی^۳

حقوق کسب و کار بین‌المللی بسیار وسیع و گسترده است و باید به دو مفهوم کسب و کار جداگانه بپردازیم و این پردازش باید از لحاظ حقوقی باشد. بدین صورت که اگر مسائل بازرگانی را در نظر بگیریم فعالیت‌هایی چون تولید، توزیع، مصرف، انواع شرکت‌های تجاری همگی بستگی به نوعی رعایت حقوقی دارد که به نوعی تنگاتنگ با مسائل تجاری هم مرتبط می‌شود و آنها را پوشش می‌دهد.

¹ - International Economic Law

² - Transnational Commercial Law

³ - International Business Law

۶- حقوق معاملات بین‌المللی^۱

در معاملات بین‌المللی همان‌طور که از اسم آن مشخص است در داد و ستدهای بین‌المللی باید رویه‌ها و عرف‌های تجار رعایت شود و یک بحث جدید را برای ویرایش به وجود می‌آورد که تکامل یافته امروزی آن می‌توان به کنوانسیون بیع ۱۹۸۰ وین اشاره کرد که در مورد بحث‌های تجارت اعم از ایجاب و قبول شکل و فرم قراردادها چه در مورد بایع و چه در مورد مشتری این مسائل به شکل جدید باید رعایت شود.

گفتار دوم: انواع فعالیت‌های تجاری

اگر بخواهیم به فعالیت‌های تجاری اشاره کنیم باید بدانیم که رشد تجارت بیشتر از قرن نوزدهم آشکار شده و با صنعتی شدن جوامع تجارت هم به نوعی پیشرفت کرده و مدرن شده است. وقتی که تجارت رشد می‌کند روابط بسیاری شکل می‌گیرد و هر تاجری مجبور است قواعد خاص‌تر و مهمتری را رعایت کند و یا مجبور می‌شود که برای هر روش کار خود مشاهده نیاز دارد یا به پیمانکار نیاز دارد. وقتی که بحث جا به جایی کالا بخواهد صورت بگیرد یا بیمه کار و حمل آن به صورت طولانی مدت شکل بگیرد باید شرایطی رعایت شود و برای رعایت این گونه مسائل هر تاجر باید به تکنولوژی روز و دانش فنی احاطه داشته باشد و بداند که سرمایه‌گذاری‌ها و مشارکت‌ها و همکاری‌ها چگونه باید باشد.

گفتار سوم: چگونگی برقراری تجارت بین‌المللی

امروزه رویه تجاری به دو روش مکتوب درآمده است و از دقت بیشتری برخوردار شده است. روش اول رویه تجارت به صورت اسناد بین‌المللی، تهیه و توسط عرف‌های تجاری استفاده می‌شود. بنابراین دارای الزام قراردادی است.^۲ به عنوان مثال می‌شود به اینکوترمز ۲۰۱۰ اشاره داشت که در این مقررات تعهدات فروشنده و خریدار در مقابل هم آورده می‌شود. قبلاً به صورت توافق بود در میان

^۱ - International Commercial Transactions

^۲ - عبدالحسین شیروی، منبع پیشین، ص ۴۲.

اعضاء و امروزه به صورت الزام‌آور و به صورت یک سند مکتوب توسط واحدی مشخص مانند اداره بایگانی هر کشور عضو درآمده است.

در روش دوم بهترین راه حل‌ها و مقررات حقوقی براساس اصول، قواعد و عرف‌ها و بحث شده بین‌المللی استخراج و منقح می‌شود و به صورت مجموعه‌ای از مقررات منتشر می‌شود.^۱ به عنوان مثال می‌توان کنوانسیون رم یک راجع به قانون حاکم بر تعهدات قراردادی مقررات (جامعه اروپا) که در ژوئن ۲۰۰۸ توسط پارلمان و شورای اتحادیه اروپا تصویب شده است اشاره داشت. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که براساس عرف‌ها و رویه‌های موجود بیش آمده در تجارت بین‌المللی می‌توان بسیاری از مشکلات عدیده در تجارت کالا و خدمات را حل و فصل نمود و این امر متضمن توافقات و ایجاب و قبول بین متعاملین و متعهدین قراردادهای تجاری است.

گفتار چهارم: شکل‌گیری و اهمیت تجارت بین‌الملل

همان‌طور که اشاره داشتیم بشر به خاطر مایحتاج روزانه خود و حس جستجوگرانه خود به فعالیت پرداخت و باعث شکل‌گیری نظام‌های تجاری و اقتصادی امروزی شده است. و هر روز که انسان محیط اطراف خود را شناخته به همان توسعه و گسترش مبادلات خود را نظم بخشیده است که هم بتواند بر قدرت اقتصادی و سیاسی خود افزودن نماید و هم به یک رفاه نسبی برسد. اما از زمانی که بحث بین‌المللی شدن تجارت پیش آمد افراد به یک بلوغ سیاسی و اجتماعی و فکری رسیدند که برای ملت خود مرزهای جغرافیایی اعم از آبی، هوایی و خشکی ایجاد نموده‌اند و با رعایت آن به یک نظم نوین جهانی برسند لذا برای تعامل و تعادل در روند تجارت و اقتصاد باید از این مرزها عبور نمایند. پس لزوم پیدایش و امنیت تجارت بین‌الملل مشخص می‌شود که هر موردی با رعایت قوانین خاص و عام به این امر مشغول می‌شود. ولی با صنعتی شدن جوامع از قرن نوزدهم نیز می‌توان به ماهیت تجارت بین‌الملل و اهمیت آن پی برد چرا که با اقتصادی شدن جوامع و پیشرفت صنایع تجارت رنگ خاصی به خود گرفته است. که در این دوران از اقتصاد تعابیر و تعاریفی متفاوت و نظریه‌های موافق و مخالفی نیز عنوان شده است (نظریه آدام اسمیت، دیوید ریکاردو و...)

^۱ - عبدالحسین شیروی، منبع پیشین، ص ۴۲.